

Как правило, до конца XVIII века заимствования приходили, в основном, из устной речи, так как чтение было делом довольно узкой прослойки населения. При этом виде заимствований происходила транскрипция иностранных слов. Позже, с усилением роли газет, журналов, с широким распространением печатных изданий заимствования стали проникать в язык преимущественно печатным способом, слова подвергались и транскрипции, и транслитерации. На современном этапе большинство заимствований, в том числе и онимных, приходит в русский язык в транскрибированной форме. Классическим примером различных способов адаптации может являться форма Невтон у М. В. Ломоносова и Ньютон в современном языке.

Семантика заимствованных слов также изменяется под влиянием представлений о мире, присущих русскому народу. С другой стороны, лексические заимствования могут изменять картину мира, закрепленную в данном языке, привнося в нее элементы иного мироздания. В русском языке современного периода действуют обе вышеупомянутые тенденции. Как отмечает Д. И. Ермолович, вопрос о значении ИС имеет не только теоретический интерес. Он становится чрезвычайно актуальным при межкультурных и межъязыковых контактах. Кажется бы, имена собственные легко пересекают межъязыковые барьеры, поскольку стремятся сохранить свою внешнюю форму и при использовании вне сферы «родного» языка. Однако иной раз весьма существенным элементам их содержания бывает гораздо труднее преодолеть такие барьеры. А без сохранения своего значения ИС не могут функционировать в иной языковой среде. Отсюда – возможные проблемы непонимания и неточного восприятия текстов, содержащих имена [7, с. 13].

Повышенный интерес к проблеме заимствований на современном этапе обусловлен важной ролью этой лексики во всех языках мира. Заимствования и создание новых имен можно считать общей чертой для русского и других языков. Наибольший поток заимствований на современном этапе идет из английского языка. На лексико-номинативную деятельность оказывают влияние культурно-исторические и социально-политические условия жизни и деятельности языкового сообщества.

Для языков на современном этапе характерно смешение, интернационализация именника. Проиллюстрируем это утверждение следующим текстом:

Новые веяния в основном коснулись женских имен: начиная с XIX в. девочек стали называть Эмбер (январь), Эйприл (апрель), Берил (берилл), Руби (рубин), Джесмин (жасмин), Дэйзи (ромашка). В США и Великобритании все более популярными становятся французские, испанские и итальянские имена: Jacqueline (Жаклин или, на английский лад, Джеклин), Michelle (Мишель), Anita (Анита), Angela и Angelina (Анджела, Анджелина). Охотно заимствуются иностранные формы имен, существующих в английском языке – Marie вместо Mary, Katrina вместо Catherine, Julie вместо Julia (последнее, правда, произносится не на французский лад – Жюли, а на английский – Джули) [14].

Таким образом, имя собственное как особая лингвистическая единица может быть заимствованным словом, разделяя основные особенности обычного заимствования: входит в язык, адаптируется к его нормам, остается в языке или со временем исчезает.

Література:

1. Аристова В. М. Англо-русские языковые контакты: Англицизмы в русском языке / В. М. Аристова. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1978. – 151 с.
2. Баскаков Н. А. Русские фамилии тюркского происхождения / Н. А. Баскаков. – М.: Наука, 1993. – 104 с.
3. Блумфилд Л. Язык / Л. Блумфилд. – М.: Прогресс, 1968. – 608 с.
4. Гиляревский Р. С. Иностранные имена и названия в русском тексте / Р. С. Гиляревский, Б. А. Старостин. – 3-е изд. – М.: Высшая школа, 1985. – 303 с.
5. Гудманян А. Г. Відтворення власних назв у перекладі: дис... д-ра філол. наук : 10. 02. 04. / Гудманян Артур Грантович. – Ужгород, 1999. – 446 с.
6. Дмитриева О. От Волка Курицына до Микрона / О. Дмитриева. – Еженедельник 2000. – 2012. – № 11.
7. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур / Д. И. Ермолович. – М.: Р. Валент, 2001. – 200 с.
8. Півторак Г. Я. З історії власних імен: Аліса, Альберт, Едгар, Едуард / Г. Півторак // Культура слова. – К., 1987. – Вип. 33. – С. 31–33.
9. Попко Л. П. Неологизация в языке как трансляция культурно-лингвистической национальной ментальности / Л. П. Попко. – Киев: ГАРККИ, 2007. – 360 с.
10. Сосніна Л. В. Адаптація англійської онімної лексики в російській мові другої половини XX – початку XXI століття: дис... кандидата філологічних наук : 10.02.02 / Сосніна Людмила Василівна. – Дніпропетровськ, 2005. – 20 с.
11. Суперанская А. В. Так было – так стало / Суперанская А. В., Сулова А. В. // О русских именах. – Л.: ЛГУ, 1991. – С. 49–85
12. Суперанская А. В. О русских именах / А. В. Суперанская. – Л.: ЛГУ, 1991. – 236 с.
13. Теория и методика ономастических исследований: под ред. А. П. Неподкупного / Суперанская А. В., Сталтмане В. Э., Подольская Н. В., Султанов А. Х. – М.: ЛКИ, 2007. – 256 с.
14. <http://kurufin.ru/html/english.html>

УДК 81-115

С. Є. Корнєва,

Чорноморський державний університет імені П. Могили, м. Миколаїв

СЕМАНТИЧНИЙ ЗМІСТ ЛЕКСЕМ «MENTALITY», «MENTALITÉ», «МЕНТАЛІТЕТ» І «МЕНТАЛЬНІСТЬ» У ТРЬОХ МОВАХ

У статті встановлено семантичний зміст лексем «mentality», «mentalité», «менталітет» і «ментальність», які представлено як концепти; з'ясовано етимологію, шляхи й час входження цих лексем до англійської, французької та української мов; шляхом зіставлення концептів MENTALITY, MENTALITÉ, МЕНТАЛІТЕТ / МЕНТАЛЬНІСТЬ виявлено типові та національно-специфічні ознаки зазначених лексем.

Ключові слова: семантичний зміст, *mentality, mentalité, менталітет, ментальність, концепт, концептуальна ознака, ключовий репрезентант.*

В статье определено семантическое содержание лексем «mentality», «mentalité», «менталітет» і «ментальність», которые представлены как концепты; установлена этимология, пути и время входжения этих лексем в ан-

гійський, французький і український мови; путём сопоставления концептов MENTALITY, MENTALITÉ, МЕНТАЛИТЕТ / МЕНТАЛЬНІСТЬ виявлені типові та національно-специфічні ознаки даних лексем.

Ключевые слова: семантическое содержание, mentality, mentalité, менталітет, ментальність, концепт, концептуальний признак, ключевой репрезентант.

In the article semantics of lexemes «mentality», «mentalité», «менталітет» and «ментальність» which are represented as concepts is defined. The etymology, ways and time of fixing of these lexemes in English, French and Ukrainian are clarified. Similar and specific national meanings of the lexemes by means of the comparison of concepts MENTALITY, MENTALITÉ, МЕНТАЛИТЕТ / МЕНТАЛЬНІСТЬ are identified.

Key words: semantics, mentality, mentalité, менталітет, ментальність, concept, conceptual meaning, key representative.

Розвиток антропоцентризму в науковій парадигмі сприяв активному вивченню внутрішніх особливостей людини, які безпосередньо впливають на формування зовнішніх реакцій. Для позначення таких особливостей в англійській, французькій та українській мовах набули розповсюдження лексеми «mentality», «mentalité», «менталітет» і «ментальність». Як наслідок, ці лексеми введено до термінологічного апарату багатьох гуманітарних наук, проте їхня сутнісна природа, осмислення та пояснення носіями мови залишаються ще недостатньо розкритими.

Мета статті встановити семантичний зміст лексем «mentality», «mentalité», «менталітет» і «ментальність» в англійській, французькій та українській мовах. Метою зумовлені наступні **завдання**: з'ясувати етимологію, шляхи й час входження цих лексем до трьох мов; дослідити семантичне наповнення лексем «mentality», «mentalité», «менталітет» і «ментальність», представивши їх як концепти; виявити типові та національно-специфічні ознаки зазначених лексем шляхом зіставлення концептів MENTALITY, MENTALITÉ, МЕНТАЛИТЕТ / МЕНТАЛЬНІСТЬ.

У сучасному науковому просторі феномен ментального намагаються осягнути, розкрити та представити дослідники різних гуманітарних дисциплін (етнологія, історія, культурологія, мовознавство, політологія, психологія, соціологія, філософія тощо). Цей феномен є актуальним, оскільки ним більшість гуманітаріїв прагнуть заповнити лакуну в дослідженнях мисленнєвої сфери. Так, Т. В. Іванова стверджує, термін «ментальність» «...інтегрує те нове, що «намацала» сучасна наука про людину, – «саме людське» в кожній з наук [3, с. 168]». Український філософ Р. О. Додонов відмічає: «Сама поява в науковому лексиконі терміна ментальність (менталітет) пов'язується з процесом загальної антропологізації гуманітарного знання... [2, с. 6]». Проаналізувавши значну кількість дефініцій поняття «ментальність», науковець виокремив шість груп визначень: перша – *описові* (зосереджені на переліку компонентів поняття); друга – *онтологічні* (спрямовані на пошук фізичних основ цього феномену); третя – *психологічні* (мають яскраво виражене психологічне забарвлення та відносяться до психологічних категорій); четверта – *нормативні* (головний акцент у розумінні ментальності на «нормах реакції», які притаманні поданому соціальному чи етнічному утворенню); п'ята – *генетичні* (увага зосереджена на походженні феномену); шоста – *історичні* (поняття подається як «історична пам'ять», «осад історії») [2, с. 32–38]. М. В. Воробйова до цього переліку додає ще групу *структурних* визначень, де особлива увага приділяється структурі, підкреслюються ознаки системності та організації [1, с. 7-8]. Як бачимо, в багатьох наукових працях дефініції зазначеного поняття формуються відповідно до специфіки наукової дисципліни. В антропологічних характеристиках «ментального» домінують наступні ознаки: «1) сукупність уявлень, способів поведінки та реакцій, які безсвідомі й невідрефлексовані (Г. Телленбах); 2) визначник системи звичок свідомості (А. Дж. Тойнбі); 3) наповнення глибинним змістом структури кількісного пояснення дійсності (Ф. Селлін); 4) структура, склад душі людини, соціуму, етносу, співвідношення її елементів і стан останніх (Ю. Канигін, М. Холодна); 5) етнічний та пізнавальний код (Е. Шулін); 6) своєрідна пам'ять народу про минуле, психологічна детермінанта поведінки мільйонів людей, за будь-яких обставин вірних своєю кодовою, що склався історично (І. Пантін) [4]». Слід відмітити, що деякі гуманітарії, крім надання визначень феномену «ментального», виводять також його структури та пропонують способи дослідження (М. В. Воробйова, Д. Г'юм, Р. О. Додонов, Т. В. Іванова, В. В. Колесов, П. М. Немирович-Данченко та інші).

Стрімке входження лексем «mentality», «mentalité», «менталітет» і «ментальність» до термінологічного апарату багатьох гуманітарних наук спричинило формування розмитих дефініцій та надання суперечливих характеристик цим лексемам як термінам. Крім того, в українській мові на позначення феномена «ментального» дослідники використовують дві лексеми «менталітет» і «ментальність», які часто подаються як синоніми або змістові замітники одного поняття. Дослідивши питання про розмежування чи отождолення семантики українських лексем «менталітет» і «ментальність», з'ясовано, що в переважній більшості використання ці лексеми є паралельними дублетними назвами одного поняття. Для розкриття та зіставлення семантичного змісту лексем «mentality», «mentalité», «менталітет» і «ментальності» проаналізовано їхні концептуальні структури.

Важливим питанням, що передє аналізу семантики цих лексем, є з'ясування їхньої етимології, часу появи та шляхів входження до кожної з трьох мов. Шлях входження лексем можна представити таким чином: *давньогрецький* ім. **menos** → *латинський* ім. **mēn** (**mēns**) → *нізьолатинський* прикм. **mentālis** → *французький* прикм. **mental** → *англійський* прикм. **mental** → *англійський* ім. **mentality** (можливо, походить також від *французького* прикм. **mental**) → *французький* ім. **mentalité** (можливо, походить також від *французького* прикм. **mental** або *англійського* прикм. **mental**) → *українські* ім. **менталітет** і **ментальність** (шляхом калькування *англійського* ім. **mentality**, *французького* ім. **mentalité** або *німецького* ім. **Mentalität**). Слід відмітити, що серед дослідників етимології українських лексем «менталітет» і «ментальність» поки ще немає єдиної думки щодо мови, з якої запозичені ці лексеми. Так, деякі науковці вважають, що калькування англійської лексеми «mentality» спричинило появу українських лексем, інші – відмічають французьку лексему «mentalité» як першоджерело; є також думка, відповідно до якої німецька лексема «Mentalität» визнається вихідною. Невизначеність щодо мови, з якої запозичені лексеми «менталітет» і «ментальність», залишає відкритим питання про етимологію українських лексем.

Відповідно до результатів аналізу часу появи лексем «mentality», «mentalité», «менталітет» і «ментальність» першою з'являється англійська лексема «mentality» в 1691 році, яка фіксується в словниках з 1895 року. Згодом запропоновано визначення французької лексеми «mentalité» (1842 р.), що закріплюється в словниках з 1877 року. Лексема «ментальність» використовувалася в українській мові ще в 60-х роках ХХ століття. Перше визначення лексеми «менталітет» виявлено в «Політологічному словнику» 1991 року. З 90-х років ХХ ст. спостерігається активне вживання українських лексем «менталітет» і «ментальність». Доречно зауважити, що англійська лексема «mentality» та французька лексема «mentalité» входили до мов як незрозумілі та зайві лексеми. Це саме відбувається з українськими лексемами «менталітет» і «ментальність», які вирізняються багатозначністю, що призводить до труднощів щодо їхнього розуміння.

Для виокремлення типових та національно-специфічних ознак лексем «mentality», «mentalité», «менталітет» і «ментальність» досліджено лінгвокогнітивні структури концептів MENTALITY, MENTALITÉ, МЕНТАЛІТЕТ / МЕНТАЛЬНІСТЬ за даними лексикографічних джерел, у мас-медійній та науковій періодиці. Вибір матеріалу дослідження зумовлено тим, що періодичні видання найкращим чином відображають динаміку змістового значення різних слів та народну експлікацію. Активне використання й власне розуміння лексем «mentality», «mentalité», «менталітет» і «ментальність» носіями мови сприяє привнесенню індивідуальних знань до зафіксованих словниками значень. Крім того, велика кількість термінологічних значень цих лексем спричиняє появу нового змісту, що не закріплений тлумачними словниками.

Побудова лінгвокогнітивних структур зазначених концептів передбачає формулювання концептуальних ознак, які в сукупності визначають семантичне наповнення імен концептів. Зазначимо, що деякі концептуальні ознаки певним чином збігаються з семантичними ознаками імен концептів, але є й такі, що частково або повністю не усвідомлюються носіями мови (впливає діяльність, освіченість, вік особи і т. ін.). Назви концептуальних ознак містять слова мови, до якої належать (англійська, французька, українська), з урахуванням словникових дефініцій лексичних одиниць, якими пояснені імена концепту. Концептуальні ознаки сформульовано на основі семантичних множників, що містяться в словникових тлумаченнях ключових репрезентантів. Термін *ключовий репрезентант* введено для позначення лексичних одиниць, якими в словниковій статті пояснюються імена концептів, синонімів цих імен, а також слів, що передають сутність «mentality», «mentalité», «менталітет» і «ментальність» у текстах періодичних видань. Крім того, ключові репрезентанти виокремлено зі значень спільнокоренових лексем імен концептів. Серед спільнокоренових лексем англійської та французької мов виявлено такі, що сьогодні ще не мають еквівалентів перекладу в українській мові. До них належать: англійські лексеми – *mentalistically* (прислівник), *mentalize* (дієслово), *mentalized* (прикметник, дієприкметник), *mentalizing* (дієприслівник, іменник); французькі лексеми – *mentalisation* (іменник), *mentaliser* (дієслово), *mentaliste* (прикметник, іменник). Для цих лексем шляхом калькування пропонуємо власний український переклад: *mentalistically* – *менталістично*, *mentalize* – *менталізувати*, *mentalized* – *менталізований*, *mentalizing* – дієприслівник *менталізуючи*, іменник *менталізування*; *mentalisation* – *менталізація* (за аналогією з вже перекладеним англійським іменником *mentalization*), *mentaliser* – *менталізувати*, *mentaliste* – прикметник *менталістський*, іменник *менталіст* (за аналогією з вже перекладеним англійським іменником *mentalist*).

З матеріалу дослідження нами вилучено наступні ключові репрезентанти:

– в англійській мові (73 одиниці): *ability, accepting, acting, actions, acuity, acumen, aim, approach, attitude, behaviour, belief, bent, brain, capacity, character, compliance, concept, conscience, consciousness, considering, courage, culture, disposition, fears, feature to feel, feeling, idea, idiosyncrasy, imagining, inclination, inner states, intellect, intellectual basis, intellectuality, intelligence, I.Q., judgement, logic, mantra, mind, mind-set, mood, nerve, obsession, optimism, outlook, perspective, pragmatism, purpose, rationale, rationality, reacting, realizing, resolve, self-doubt, sense, spirit, states of central nervous systems, supposition, sustainability, taste, temperament, thinking, thought, tolerance, understanding, urge, values, view, viewpoint, vision, way to judge, wit,*

– у французькій мові (59 одиниць): *animisme, antieurpeanisme, aspiration, attitude, caractère, communisme, complexion, comportement, conduite, constitution, crainte, croyance, dispositions psychiques, education, émotivité, esprit, état de conscience, état d'esprit, façon de voir, faculté intellectuelle, fait de croire, fait de raisonner, fascisme, féodalisme, féodalité, habitudes, hantise, humeur, idée, idéologie, idiosyncrasie, image, imaginaire, intelligence, loyauté, manières d'agir, manières de juger, manière de penser, mœurs, moral, moralité, mythe, nationalisme, nature, opinion, pensée, principe, prise de conscience, psychologie, rationaliste, reaction, representation, stéréotype, stupide, système symbolique, tête, totémisme, vision, vouloir;*

– в українській мові (106 одиниць): *активність, архетипи, бачення, вдача, висловлювання, відчуття, віра, вчинки, ґрунт, діяльність, досвід, думки (думка), дух (народу), духовне життя, духовне утворення, духовність, душа, емоції, естетика, звичай, звички, здібності, ідеологія, ідея, ізоморфізм, індивідуалізм, інтелект, інтуїтивне, ірраціональне, картина світу, код нації, концептуальна система, культура, логічне, мислення, мова, мотиви, навички, налаштування, народна мудрість, настанови, настрої, нахили, невір'я, несвідоме, неусвідомлене, образ думок, образ (світу), орієнтації (у світі), орієнтири, осмислення, пам'ять, переконаність, переконання, підсвідоме, підсвідомість, поведінка, поводження, погляди, позиція, порода, почуття, прагнення, призвичаєння, принципи, психіка, психічне життя, психічний склад, психологія, раціональне, реагування, риси характеру, розум, розуміння, розумовий інструмент, роз'яснення, саморозуміння, самосвідомість, свідомість, світобачення, світовідчування, світогляд, світопоглядання, світосприймання, склад розуму, співчуття, спосіб дії, спосіб життя, сприйняття, ставлення, стереотипи, стиль, субкультура, сфера усвідомленого, схильності, темперамент, тлумачення світу, традиції, умонастрої, установки, устремління, уявлення, фраза, характер, цінності.*

Усі ці ключові репрезентанти вважаємо синонімами імен концептів. Більшість з цих синонімів можуть бути використані при подальшому укладанні словників-тезаурусів та синонімічних словників.

Розробка лінгвокогнітивних структур досліджуваних концептів передбачала відтворення якомога об'єктивнішого змісту імен концептів та виявлення специфічних особливостей такого змісту в трьох мовах. Кожен концепт за результатами проаналізованого мовного матеріалу вирізняється відповідною кількістю концептуальних ознак. Так, концепт MENTALITY нараховує 5 концептуальних ознак, концепт MENTALITÉ – 8 ознак, концепт МЕНТАЛІТЕТ / МЕНТАЛЬНІСТЬ – 14 ознак. Зіставлення концептуальних ознак дало змогу встановити подібність та національну специфічність при інтерпретації імен концептів.

У концептів MENTALITY, MENTALITÉ, МЕНТАЛІТЕТ / МЕНТАЛЬНІСТЬ у лінгвокогнітивних структурах виділено чотири спільні концептуальні ознаки.

Перша, що характеризує *мисленнєву діяльність*: в англійській – **ways of thinking**, французькій – **manières de penser**, українській – **здатність мислити**.

Друга, що позначає *форми поведінки*: в англійській – **ways of behaving**, французькій – **manières d'agir habituelles**, українській – **сукупність дій і вчинків**.

Третя, що відображає *людські риси характеру*: в англійській – **the sum of individual qualities**, французькій – **ensemble des caractères innés propres à quelqu'un**, українській – **сукупність рис характеру людини**.

Четверта, що представляє *знання*: в англійській – **a set of knowledge**, французькій – **faculté de connaître**, українській – **сукупність знань**.

Ці спільні концептуальні ознаки свідчать про закріпленість за феноменом «ментального» у всіх трьох мовах такого розуміння, що включає мислення, поведінку, риси характеру та знання, а також про їхню змістову єдність, яка, можливо, сформувалася під впливом спільної етимології та міжкультурної комунікації.

Концептуальна ознака, яка вказує на *почуття* в англійській мові – **what one feels**, частково збігається з українською – **здатність сприймати**. Українська концептуальна ознака є більш об'ємною й охоплює у своєму значенні *почуття* та *відчуття* людини, а також різноманітні *способи сприйняття світу*.

Концептуальна ознака **сукупність поглядів** в українській мові репрезентує різноманітні *погляди*, а у французькій мові – **fait de croire** – експлікує виключно *вірування*, що характеризують лише погляди впевненості, переконання.

Концептуальна ознака **внутрішній стан** в українській мові частково відповідає французькій – **disposition particulière de l'esprit**, враховуючи багатозначність лексеми *esprit*, що позначає не тільки *розум*, але й *дух*, *душу*, певні *внутрішні стани* тощо.

Концептуальна ознака **produit de l'imagination**, що у французькій мові характеризує *уявлення*, є одним з елементів української – **відображення дійсності мозком людини**, яка за своєю суттю уособлює *уявлення*, *образи*, *архетипи* тощо.

Концептуальна ознака **forme d'organisation politique** виявлена лише у французькій мові. Відповідно до неї менталітет вважається *доктриною*, що формується, зважаючи на певні ідейні переконання та втілюється в діях. Ця концептуальна ознака за результатами дослідження актуалізується тільки у франкомовних періодичних виданнях.

Виключно в українській мові на сучасному етапі виокремлюються концептуальні ознаки **те, що не контролюється свідомістю**, **природні здібності**, **те, що має духовну вартість**, **здатність висловлювати думки**, **те, що становить основу**, **однаковість будови сукупності елементів**. Це дає змогу стверджувати, що в україномовному середовищі феномен «ментального» пов'язаний зі *сферою невідомого*, людськими *здібностями*, *культурними здобутками*, *мовою*, а також розуміється як певна *основа* або *підгрунтя* та *сукупність усіх особливостей*, які об'єднують або розрізняють людей, етноси, нації.

Отже, згідно з проаналізованим мовним матеріалом, всі 5 концептуальних ознак концепту MENTALITY та 7 з 8 концептуальних ознак концепту MENTALITÉ збігаються з концептуальними ознаками концепту МЕНТАЛІТЕТ / МЕНТАЛЬНІСТЬ. Це може слугувати підтвердженням не тільки калькування вербальної оболонки для поняття «менталітет»/«ментальність», але й запозичення значень англійського поняття «mentality» та французького – «mentalité». Найбільш широке змістове наповнення концепту МЕНТАЛІТЕТ / МЕНТАЛЬНІСТЬ є підтвердженням активному розвитку семантики лексем «менталітет» і «ментальність» у сучасній українській мові. Концепти MENTALITY в англійській та MENTALITÉ у французькій мовах представлені меншою кількістю концептуальних ознак. В англійській мові лексему «mentality» можемо вважати усталеною, оскільки її інтерпретація в текстах періодичних видань відповідає закріпленню у словниках значенням. У французькій мові лексему «mentalité» також можна віднести до усталених, хоча в періодичних виданнях і фігурує одна концептуальна ознака, якої немає в словниках. Представлене лінгвокогнітивне структурування концептів може бути корисним у порівнянні семантики інших лексем різних мов, особливо при аналізі значень запозичених лексем.

Література:

1. Воробьева М. В. Понятие менталитета в культурологических исследованиях / М. В. Воробьева // Известия Уральского государственного университета. – 2008. – № 55. – С. 6–15.
2. Додонов Р. А. Теория ментальности : учение о детерминантах мыслительных автоматизмов / Роман Александрович Додонов. – Запорожье : р/а «Тандем-У», 1999. – 264 с.
3. Иванова Т. В. Ментальность, культура, искусство / Татьяна Вениаминовна Иванова // Общественные науки и современность. – 2002. – № 6. – С. 168–177.
4. Макаренко Е. Поняття «ментальність» : етимологія, генеза та сфера вживання в сучасній українській мові / Едуард Макаренко, Наталя Макаренко // Роботи міжнародної наукової конференції «Духовна діяльність та її специфіка». – Запоріжжя : ЗДУ, 1993. – Ч. 1. – С. 66–68.

УДК 811.111'42:159.942:791.43

Т. А. Крисанова,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ПРОТОТИПІЧНИЙ СЦЕНАРІЙ ЯК СПОСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙ В ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО КІНОДИСКУРСУ)

У статті розглядається сценарійний підхід до вивчення емоцій в дискурсі. Аналізуються поняття «фрейм», «скрипт», «сценарій» і визначаються особливості їх застосування для репрезентації емоцій. Зазначається зв'язок прототипічного сценарію емоцій з інтенцією мовця в кінодискурсі. Пропонується прототипічний сценарій емоцій гніву в кінодискурсі, виділяються його обов'язкові та факультативні етапи.

Ключові слова: прототипічний, сценарій, емоція, етап, кінодискурс, гнів.

В статье рассматривается сценарийный подход к изучению эмоций в дискурсе. Анализируются понятия «фрейм», «скрипт», «сценарий» и определяются особенности их применения для репрезентации эмоций. Отмечается связь прототипического сценария эмоций с интенцией говорящего в кинодискурсе. Предлагается прототипический сценарий эмоции гнева в кинодискурсе, выделяются обязательные и факультативные этапы.

Ключевые слова: прототипический, сценарий, эмоция, этап, кинодискурс, гнев.

The present paper deals with a prototypical scenario for emotions in the discourse. Notions «frame», «script», «scenario» used to represent emotions are analyzed. The interconnection of a prototypical scenario for emotions and the speaker's intention in the cinema discourse is revealed. The paper contains a prototypical scenario for anger in the cinema discourse, required and optional phases are singled out.

Key words: prototypical, script, emotion, stage, cinema discourse, anger.

Постановка проблеми. Сучасні лінгвістичні дослідження характеризуються пошуком загальних конструктів, які здатні відобразити свідоме і несвідоме людини, змодельовати його досвід за допомогою певного алгоритму. Це свідчить про тісний зв'язок процесів, які відбуваються в людській свідомості, процесів побудови і розуміння мовних повідомлень. Емоції, як форма відображення дійсності, являють собою один з механізмів адаптації індивіда до навколишнього світу, вони опосередковують різні сфери людської діяльності, в тому числі і його дискурсивну діяльність. У центрі уваги науковців